תלמוד ירושלמי · מפרשים · חידושי חתם סופר על תלמוד ירושלמי · סדר נשים

חידושי חתם סופר על תלמוד ירושלמי כתובות

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

חידושי חתם סופר על תלמוד ירושלמי כתובות

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/חידושי-חתם-סופר-על-תלמוד-ירושלמי-כתובות/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה א 4
הלכה ג 5
הלכה ח 5
פרק ב 6
הלכה ו 6
פרק ג 6
הלכה א 6
הלכה ז 7
הלכה י 7
פרק ד 7
הלכה ג 7
הלכה יד 7
פרק ה 8
הלכה ג 8
פרק ח 8
הלכה ה 8
פרק ט 8
הלכה א 8
הלכה ה 9
פרק י 10
הלכה ד 10

פרק א

הלכה א

בר קפרא אמר מפני שכתוב בם ברכה וכו' אין כתיב ברכה בבריות אלא ביום. נ"ל דזה תליה בפלוגתא דס"פ הבע"י יליף דאשה אינה מצווה על פ"ו ראב"ש יליף ליה מדכתיב וכבשה מי שדרכו לכבש ורב יוסף יליף ליה מדכתיב גבי יעקב פרה ורבה ולא פרו ורבו וכ' תוס' שם אע"ג דגבי אדם כתיב פרו ורבו לשון רבם ההוא לברכה ולא למצוה. וצ"ל ראב"ש ס"ל דההוא דלאדם נמי למצוה נאמר ומשו"ה הוצרך למכתב תברא בצדה וכבשה. ולפ"ז הא דכתיב ויברך אותם אלקים ויאמר להם פרו ורבו תרי מילי נינהו ויברך אותם ברכה בעלמא ולא מענין פ"ו דוקא. ועוד אמר להם פ"ו למצוה. ולזה המ"ד כיון דברכה דאדם לאו לענין זיווג נאמר ודאי ברכת יום השבת עדיף מיניה או לכל הפחות שוה לו ודלא כירושלמי משא"כ לאידך מ"ד:

מהו מפני האונס מפני הכשפים ונלע"ד באתרי דשכיחי בכשפים דמחבלי רחיים ורכב והם שכיחי טפי בליל רביעי דהיינו איר ליום ד' שהוא זמן מזיקים דנפקי אגרת בת מחלת וזמן שליטת מאדים ועיין יפה תואר פ' בחקתי ועיין רא"ס שם ומש"ה כיון דמשום סכנה לא מצי לישא בד' ולבעול בליל ה' וגם לישא בג' אינו יכול משום כשפים ע"כ נושאים בשני ודברי פני משה דחוקים ורחוקים וזה ברור לפע"ד:

על דעתיה דר' לעזר מקום שב"ד יושבים בכל יום וכו' לית יכול שלא לעבור זמנו של רביעי. נ"ל שהוא ט"ס וכך צ"ל לר' לעזר במקום שב"ד יושבים בכל יום ובמקום שאין ב"ד כל עיקר תינשא בכל יום ומשני לית יכול שלא לעקור זמנו של רביעי וכדמסיק דר' אלעזר ס"ל נמי היכי דליכא משום ט"ב איכא עכ"פ משום ברכה ושקדו עיין בפנים ותראה כי כן הוא:

בר קפרא אמר מפני שכ' בהן ברכה וכו' ס"ל לבר קפרא דטעמא דמתני' משום ברכה וה"פ דהמנהג לישא בתולה ביום ד' משום ברכה והא דלא נהגו לישא ביום ה' היינו טעמא משום דרוצה להשכים לב"ד בעוד כעסו עליו והכל ממנהג ולא מתקנת חכמים. ולדבריו צ"ל דאע"ג דמנהגא בעלמא הוא מ"מ אם הגיע זמן ביום א' אינו מעלה לה מזונות משום דכל הנשאת ע"ד המנהג נשאת וסברת וקבילת להנשא בד' כן נראה סברת בר קפרא ופני משה נדחק בזה:

בר קפרא מפרש טעמא דמתני' משום ברכה ור' לעזר וכו' ופי' בפני משה דבר קפרא פליג אמתני' וכו' ור' לעזר ס"ל כמתני' ודבריו צ"ע איך מייתי סייעתא לר' לעזר מברייתא הא משנה ומפורשת כדבריו אלא שבר קפרא פליג ועוד מ"ט שקיל וטרי אר' לעזר ולא

אמתני' דמפרש בהדיא שאם היה לו ט"ב היה משכים לב"ד ע"כ נ"ל פי' הירושלמי כך דהא במתני' לא מפורש טעמא דאלמנה וגם קשה אטעמא דט"ב הא הוה ס"ס ע"כ ס"ל לבר קפרא דשאם היה לו טענת בתולים אינו טעם לנשואין ואותו טעם אינו מפורש במשנתינו כלל אלא סברה חיצונה היא משום ברכה אלא דיהיב טעמא שנושאים הבתולה ביום ד' ולא ביום ברכה דאדם דעדיף ואמרו נהגו כן החתנים כדי שאם יהיה לו ט"ב ממנה ומאתים ומקח טעות וכה"ג ישכים עמה לב"ד ולא ידור עם נחש בכפיפה א' עד עמדו לפני העדה למשפט ויתברר הדבר. אמנם ר' לעזר מפרש למתני' כפשטי' ומש"ה מייתי סייעתא מברייתא דמפני הסכנה התירו לכנוס בשלישי ולא בשני אי אמרת בשלמא משום אקרורי דעתיה אינו דומה מתקרר יום למתקרר יומים כמפורש שם משא"כ לבר קפרא מה בין שלישי לשני ומשום הכי שקיל וטרי אדרבי לעזר הא הוה ליה ס"ס ואתי שפיר הכל:

הלכה ג

קטן ביאתו ביאה וכו'. מעשה שעיברה ובתוליה קיימין לפענ"ד פירושו דאין מוכת עץ בבשר דכל שאין מכניס מכח גדול ע"י מתיחת השרביט להוציא זרע ולהטיח כחץ וכל גופו מסייעו כחצים ביד גבור כל שאין הכח כל כך הם כניסת ונגיעת בשר בבשר הוא בנחת ואינו מחכך בצדדים להוציא הבתולים אם לא שמכוונה למעך באצבעה כתמר אבל אין לו כוונה לכך לא מש"ה אין מוכת עץ בבשר אפילו ע"י אצבע (כפירש"י נדה י' ע"ב) ד"ה שמעוותות אותה מסרטת ולא שפירש עושים אותה מוכת עץ אע"כ דאפילו ע"י אצבע אינה נעשית מוכת עץ וה"ה ע"י אברו של קטן שאין בו חיכוך ומתיחת השרביט כחץ למטרה ומ"ש שאינו נוגע בסימנים אינו רוצה לומר אין כאן מגיע לחיכוך המוציא סמנים כיון שאין מזריע. ולהיות הדבר מתמיה איך לא תפתח הפתח עי"ז עכ"פ שהרי בתולה פתחה סתום. עד שאפילו רית היין אינו נודף משם ואינו יכול לעבור בין בתריה. ואיך יעבור האבר שם. ומייתי ראיה שהרי עוברה ועדיין היא בתולה ואפילו תימא באמבטי נתעברה עכ"פ טיפים שהקליטה מאמבטי עברו דרך שם ויעלו עד לפתח הרחם ונכנסו לשם וע"כ אפשר הוא. והמל"מ לא הבין כן והאמת יורה דרכו:

הלכה ח

ר' יעקב בר אחא בשם ר' יאשיה הלכה כר"ג וכו'. פי' שהקשה מה הוצרך לומר טעם ההלכה משום שנים שרבו על האחד היינו ר"ג ור"א נגד ר"י לימא סתם הלכה כר"ג ור"א ומתרץ ר' יוסי דא יסבור ר' יוחנן כר' יהושע תו אין הלכה כר"ג ור"א דה"ל תרי במקום תרי ור' יוחנן רוצה לומר ר' יוחנן בן ברוקה דתינוקת ומספקא ליה אי אתיא כר'

יהושע או אפילו כר"ג וכפלוגת רש"י ותוס' בכתובות י"ד ע"ב. ובפני משה פי' פירוש רחוק ודחוק:

עד סוף ההלכה הוכיח מסיפא דמתני' דאל"כ להימני במגו דאין זה כתב ידי. מיירי כשכל א' אומר אין זה כ"י עצמי דאינו מעיד על של חבירו דהו"ל חד במקום תרי דהא איכא תרי על כל כת"י שהוא כ"י מש"ה לא מהימני אבל כשכל אחד אומר אין זה כ"י ולא של חבירי וכן אידך אז מודה הירושלמי דה"ל תרי ותרי ומ"מ לא קשה מהמשנה דניהמני במגו דאין זה לא כ"י ולא כ"י של חבירו דז"א דכיון דכל א' צריך לחבירו הו"ל מגו דבי תרי ומכל מקום הזמה לא שייך בהו מטעם זה דיעידו שניהם זע"ז שאינו כ"י כלל:

פרק ב

הלכה ו

אלא מן חטאת דחנניה ב"א ר"י וכו'. הך מעשה דחנניה בן אחי ר"י עיין בברכות כ"ג סוף ע"א ועמ"ש בפ"י כתובות בפי' הירושלמי ולדבריו צ"ל דר' שמן בר אבא אחר שנשאה ירד עמה לח"ל עיין:

ובשם הגאון מו"ה אליהו מווילנא זצ"ל שמעתי אומרים שהאמת שנבעלה לשבאי בקטנותה ולפי עיבור שנים של חנניה שנגררו אחריו בח"ל לא היתה עדיין בת ג' שנים ויום אחד ומש"ה אמרה טהורה אני ובאמת שעיבור שלו אינו כלום. ולפי העיבור האמת כבר היתה ג' שנים ונשאת באיסור מש"ה מתה ודפח"ח:

פרק ג

הלכה א

ר"ל אמר כסף ישקול כמוהר הבתולות ריבה כאן בתולות הרבה וכו' ר"ל מפיק מריבוי דהבתולות לחייבו קנס אפילו בפסולות ותני חזקיה מפיק ליה מאם מאן ימאן וכ' בפ"מ דבקידושין מ"ו מפיק מיניה א' מיאן אביה וא' מיאנה היא ולפע"ד דר"ל לטעמיה דחייבי מלקות שוגגים פטורים ולא מתוקם קרא אלא בפיתוי לשם קידושין ואיצטריך קרא למיאנה היא ע"כ מפיק מהבתולות וחזקיה ס"ל דלא כר"ל ומוקים אפי' בפיתוי שלא לשם קידושין וכרב אסי שם ולא אתרו ביה ודחיק ליה לאוקמי בשלא לשם קידושין בקידושין שם ע"כ מוקי קרא למיאוני משמים:

הלכה ז

בקרבן העדה ד"ה ומשני בבושת ופגם כו' קנס חייב שאינה יכולה למחול. לולא דבריהם הייתי אומר דמה"ט אין הקנס נמחל משום דע"ז גופא חייביה תורה קנס על שפיתה אותה וידבר על לבה עד שנתרצית למחול על בושתה ופגמה וע"ז הפיתוי משלם הקנס עיין רמב"ן פ' משפטים אך כ"ז כשאין בעילת איסור אך איסור ממזרת או עריות א"כ דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין ומה"ת חייב ליתן לה קנס ובזה יש להשוות הירושלמי עם הבבלי:

הלכה י

מעשה ברבן גמליאל שהפיל שן טבי עבדו וכו' הדא אמרה שאין אומרין וכו' בשעה"מ פ"ה מעבדים ה"ז הקשה האיך מוכח דפטור מלצאת י"ש שאני הכא דאיכא עשה דלעולם בהם תעבודו ונ"ל עפמ"ש הר"ן דלעולם בהם תעבודו מטעם לא תחנם הוא לפ"ז אם משחררו ע"י שהעבד נותן דמי פדיונו ממש תו ליכא משום לעולם בהם תעבודו א"כ כיון דלי"ש מחויב לשלם לו ר"ג היזק שני אם מוציאו לחרות א"כ הו"ל כנותן דמי פדיונו ויוצא וליכא עשה לכ"ע:

פרק ד

הלכה ג

מתני' **השיאה ונתאלמה ר' יהודה אומר וכו'**. א"ר בון טעמא דר' יהודה כדי שיקפוץ ויתן נדן לבתו וצריך לומר בנישואי שניים שוב אין מצוה ליתן לה נדן והיינו דקמ"ל מתני' השיאה פעם שנית וקשה הא בפעם שניה היא משיאה את עצמה וה"ל למיתני נישאת ולא לשון השיאה. אלא לרמז אפילו יהיב לה אביה נדן שנית להשיאה לבעלה השני מ"מ מודה ר"י בנישואי ב' דהכתובה לה:

הלכה יד

אנשי גליל חסו על כבודם ולא חסו על ממונם אנשי יהודה חסו על ממונם וכו' צ"ע מאי בעי בזה ואולי היה קשה להירושלמי דהוה כמו לא תתגודדו ולית ליה לחלק בין בב"ד בעיר אחד לשתי עיירות עיין פ"ק דיבמות מ"ג ע"ב וי"ד ע"א וס"ל התם בית שמאי לא עשו כדבריהם בצרת הבת ואי משום מגילה נקראת כ' שם רא"ש לק"מ כיון שאין כאן מחלוקת דבמקומות תליא מילתא שהרי בני כרך אלו דרו בעיר היו גם כן עושין כמותם וכן בהיפוך וכן אנשי הכפר עם אנשי העיר ומשום הכי לא שייך לא תתגודדו ע"ש ואם

כן הכי נמי כיון שכן טבע גידול אנשי יהודה לחוס על ממונם ואילו היו מגודלים בגליל היו חסים על כבודם אם כן תו לא שייך לא תתגודדו עיין וק"ל:

פרק ה

הלכה ג

ששלם הזמן בג' בה' ר' חמא בר עוקבא בשם ר' יוסי וכו' נעשה כמי שחבשוהו סופרים אם היה העכבה ממנו מעלה לה מזונות. ופי' בפ"מ היינו חלה הוא וצ"ע אין זה דבר והיפוכו חבשוהו רבנן ועכבה ממנו דהרי ה"נ חלתה היא ופרסה נדה לדעת הפ"מ. אבל באמת לפע"ד לא הזכיר ירושלמי זה כלל. והכל קאי על חבשוהו רבנן ואמר אי היה עכבה ממנו שהוא לא גמר צרכי תכשיטין ביום ד' הראשון שלפני יום א' אז מעלה לה מזונות משום תחלתו בפשיעה וירושלמי לית ליה טעמא דשקדו כלל כידוע והרי קמן דמייתי הגיע זמן בג' או בה' ולא ביום א' ולמאי דלית ליה טעמא דשקדו ולא הוי עיכובא לטובתה א"כ אם הוא גרם העיכוב בתכשיטין שלו נידון כתחלתו בפשיעה וסופו באונס ומעלה לה מזונות:

פרק ח

הלכה ה

ולביתך לרבות ביכורי אשתו וכו' ר"ל כטעמיה דירושת הבעל לאו דאוריי' ופירוש למ"ד ירושת הבעל דאורייתא א"כ הוה כבן היורש אביו וליכא למימר דהוה כקונה פירות ואח"כ קרקע ולא צריך קרא אלאחר מיתה אלא לומר אפי' מחיים אם הכניסה וכתבה לו הפירות קנין פירות כקנין גוף ומביא וקורא ור"ל סבר ירושת הבעל לאו דאורייתא ומיירי קרא באשה שכתבה לבעלה פרי מחיים וגוף עם פירות לאחר מיתה ואיצטרך קרא לאחר מיתה כשתלש הפירות מחיים ושוב מתה האשה וקנה גם הקרקע והוה אמינא הוה כקנה פירות מן השוק ואחר כך קנה קרקע דאינו קורא קא משמע לן ולביתך כיון דאגיד ביה מעיקרא לפירות הוה כשלו ומביא וקורא:

פרק ט

הלכה א

ר' **הלל בר' פזי בעי קמיה דר"י מכר הוא ומתה היא וכו**'. עיין גירסת פני משה ובראש"ש פרק חזקת הבתים דף נ'. ול"נ לקיים הגירסא שלפנינו עפ"י שיטת הרשב"ם ב"ב קל"ו

ע"ב דבן שמת בחיי האב אין בנו יורש אחריו אלא חוזר לאב ודלא כריב"א שבתוס' שם והטעם כיון שאין להבן אלא קנין חלוש גוף בלא פירות ע"כ במכירתו לאחר נסתלק הוא ואותו אחר לא הגיעו. ושוב כיון שנסתלק הוא אין בנו יורש אחריו אלא חוזר הנחלה לאב והן הן דברי הירושלמי מכרה היא ומת הוא מכרה קיים ולא נימא כיון שמכרה נסתלקו ז"א כיון שהנכסים שלה בטבע ולא מקנין לא נסתלקה ע"י מכירה לאחר וראיה מהאב שמכר סתם ומת הבן בחייו מכרו קיים לאחרים דהא דתנן במתני' מכרו קיים עד שימות הא משמת בטל היינו כשהבן קיים אבל אי מת הבן הרי חזרה נחלה לאביו לפי' הרשב"ם ואז המכר לאחרים קיים ולא נימא שהאב נסתלק ע"י מכירתי לאחרים כיון שהנחלה שלו בעצם ולא ע"י קנין בעלמא מכר הבעל ומתה היא מכרו בטל דכיון שהנכסים אינם שלו בעצם אלא ע"י קנין שהקנה לו ע"י נישואי אשתו מכיון שמכרם נסתלק ושוב מכרו בעל לגמרי וחזרו לאשתו ושוב הבעל יורש את אשתו ולמד כן מבן שמכר ומת בחיי האב לר"י מכרו בטל כנלע"ד פירושו לפי הגי' שלפנינו:

הלכה ה

ר' יונה יוסה תריהון אמרין שנשתלטה בהן וכו'. מפרש לה שבאים ברשותה להיות אפטרופסים ומייתי בב"מ השואל ישלם לשוכר מספקא ליה אי יכול להשביע את השואל אם מתה כדרכה ופשיט ליה ממתני' במשביע הבאים להיות אפטרופוס ולא מצי האפטרופוס למימר לאו בעל דברים דידי את אתה לא מניתני אפטרופוס וה"ה השואל ישבע למשכיר והדר דחי ליה הכא בשנתן לה רשות למנות אפטרופוס את הבאים ברשותה והו"ל בעל דבר דבעל וה"ה כשנתן לשוכר רשות להשאיל הכי נמי יכול להשביעו אבל לא תפשוט מזה אם נעשה שואל בלא רשותו שיהיה יכול להשביעו שוב נסתפק במשנתינו אי יכול להשביע האשה אע"ג בהימנה מ"מ כיון שמסרה ליד הבא ברשותה ואיהו לא מהימן ליה שוב יכול להשביע האשה ופשוט ליה מהתם שהשוכר נפטר בשבועה ואינו נעשה כשואל לשלם ה"נ היא נשארה בהימנותה ואינה נעשית כהבא ברשותה והדר דחי ליה דהתם נתן לו רשות להשאיל אבל אי לא היה נתן רשות באמת הי' השוכר משלם וה"נ אי לא נתן לה רשות להביא אחר ברשותה אבדה הימנותה דידה. ופני משה לא כן:

פרק י

הלכה ד

שמואל אמר שוחדא דדיינא וכו'. מתניתא פליגא שמואל וכו'. עיין פירושו בר"ן פ' הכותב. והנלפע"ד בפי' הירושלמי כי המקשנים זה שהקשה ממתני' וזה שהקשה מבכור שניהם הוה ס"ל טעמא דשמואל כפירש ר"ת מטעם הפקר ב"ד הפקר וכמ"ש תוס' בקידושין ע"ד ע"א ומש"ה הוה ס"ל ה"ה שטר אחד על ב' שדות ביום א' כגון שני לקוחות קנו ב' שדות ביום א' ויצא עליהם מלוה לטרוף טורף מאיזה שירצו הב"ד מטעם הפקר ב"ד הפקר דאלו לרב טורף מזה מחצה ומזה מחצה ומשום הכי הקשה מבכור שנותן פי שנים משמע שמביניהם נשתלם הבעל חוב ולא נימא ממי שירצה דיין ישולם ומשני עוד הוא לשודא דדיינא איתאמרת פי' אין הפי' כר"ת אלא כרש"י והכא לא שייך ראות עיני הדיינים למי שהיה אוהב יותר שוב מסיק ר' אבין בשם שמואל לא שנא ב' שטרות על שדה אחת או שטר א' על ב' שדות לעולם כל מה שרוצים ב"ד להחליט מחליטין והכי מסיק נמי אמתני' דהנושא ד' נשים: